

Lapsiasiavaltuutetun lausunto sisäministeriölle poliisin suoritteiden maksullisuudesta vuonna 2021 annetun sisäministeriön asetuksen 6 §:n muuttamisesta

Viite: Lausuntopyyntö SMDno-2021-291

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi asetuksen muuttamista yleissopimuksen näkökulmasta.

Ehdotetun muutoksen keskeinen sisältö

Poliisin suoritteiden maksullisuudesta vuonna 2021 annettua sisäministeriön asetuksen (1117/2020) 6 §:n 1 momentin 7 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että lastensuojelulle ja sosiaali- ja kriisipäivystykselle annettava poliisin virka-apu olisi maksutonta. Maksun perimättä jättämistä pidetään perusteltuna valtion maksuperustelain (150/1992) 6 §:n 3 momentissa mainituilla sosiaalisilla perusteilla.

Yhteenveto lapsiasiavaltuutetun kannanotoista

- Lapsiasiavaltuutettu kannattaa ehdotettua muutosta poliisin maksuasetukseen 2021.
- Virka-avun pyytämisen kynnystä madaltamalla varmistetaan osaltaan, että lapsen etu sekä lapsen oikeuksien sopimuksen mukaiset valtion velvollisuudet lapsen suojelemiseksi toteutuvat.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Lapsiasiavaltuutettu pitää ehdotusta poliisin virka-avun maksuttomuuden ulottamisesta lastensuojeluasioihin ja sosiaalihuoltolain (1301/2014) 29 §:ssä tarkoitetun sosiaalipäivystyksen asioihin erinomaisena ja katsoo, että muutos on omiaan parantamaan erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien lasten edun huomiointia.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 3 artiklan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten ja lainsäädäntöelimien lasta koskevissa päätöksissä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen edun käsitteellä on tarkoitus varmistaa kaikkien yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien täysimääräinen ja tehokas nauttiminen.¹ Lapsen edun tulisi ohjata esimerkiksi kaikkien lapsiin vaikuttavien lakien ja määräysten hyväksymistä.² Kollektiivisissa päätöksissä lasten yleinen etu on arvioitava ja määritettävä tietyn lapsiryhmän ja/tai lasten yleisten olosuhteiden perusteella.³ Lapsen oikeuksien sopimuksen 19 artikla edellyttää, että Suomi sopimusvaltiona ryhtyy kaikkiin asianmukaisiin mm. lainsäädännöllisiin ja hallinnollisiin toimiin suojellakseen lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä, mukaan lukien seksuaalinen hyväksikäyttö. Suojelutoimien tulisi tarvittaessa sisältää menetelmiä edellä kuvattujen lasten pahoinpitelytapauksen ehkäisemiseksi, tunnistamiseksi, raportoimiseksi, käsiteltäväksi saattamiseksi, tutkimiseksi, hoitamiseksi ja jatkoseurannaksi sekä tarvittaessa oikeuslaitoksen asiaan puuttumiseksi. Lisäksi sopimuksen 20 artikla takaa lapselle, joka on tilapäisesti tai pysyvästi vailla perheen turvaa tai jonka edun mukaista ei ole antaa hänen pysyä perhepiirissä, oikeuden valtion antamaan erityiseen suojeluun ja tukeen. Lapsen hyvinvoinnin ja turvallisuuden varmistamiseksi on oleellista, ettei kynnys virka-avun pyytämiseen ole turhan korkea. Näin voidaan paremmin varmistaa, että lapsen etu sekä lapsen oikeuksien sopimuksen mukaiset valtion velvollisuudet lapsen suojelemiseksi toteutuvat.

Suuri osa lastensuojeluviranomaisen pyytämästä virka-avusta koskee lastensuojelulaitoksesta tai sijoituspaikasta luvatta poistuneita lapsia⁴, joiden sijaishuolto ja sen tarkoitus ovat poistumisesta johtuen estyneet. Huolta aiheuttaa se, että virka-avun maksullisuus estää lastensuojelua tai sosiaali- ja kriisipäivystystä pyytämästä poliisilta mahdollisesti tarvitsemaansa apua lapsen palauttamiseen. Maksujen periminen esimerkiksi lastensuojelulle annettavasta virka-avusta vaikuttaa täten suoraan haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin. Lapsen oikeuksien komitea on painottanut, että taloudellisessa ja sosiaalisessa suunnittelussa ja pää-

töksenteossa sekä talousarviopäätöksissä tulee ottaa ensisijaisesti huomioon lasten etu ja että lapsia, erityisesti syrjäytyneitä ja epäedullisessa asemassa olevia lapsiryhmiä, suojellaan talouspolitiikkojen tai taloudellisten laskusuhdanteiden kielteisiltä vaikutuksilta.⁵ Maksuttomuuden lisäksi on huomioitava, että virka-apun tosiasiallisen saatavuuden edellytyksenä on myös poliisin riittävien resurssien takaaminen, jotta virka-apua voidaan antaa tinkimättä poliisin lakisääteisten tehtävien suorittamisesta.

Esitetyn muutoksen myötä lastensuojelun tai sosiaali- ja kriisipäivystyksen ei tarvitse pohtia kiireellisen avuntarpeen kustannuksia, vaan lapsen etu nousee aidosti keskiöön. Ehdotettu muutos selkiyttää tilannetta kentällä, ja takaa tosiasialliset mahdollisuudet turvata lasten hyvinvointi ja turvallisuus. Myös lasten yhdenvertaisuus alueellisesti toteutuu paremmin, kun virka-apun laskuttamatta jättämisen käytännöt ovat yhtenäiset.

Jyväskylässä 10.3.2021

Elina Pekkarinen
Lapsiasiavaltuutettu

Sonja Vahtera
Lakimies

¹ CRC/C/GC/14, kohta 4.

² CRC/C/GC/14, kohta 31.

³ CRC/C/GC/14, kohta 32.

⁴ https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kysymys/Documents/KKV_713+2020.pdf, s. 2.

⁵ CRC/GC/2003/5, kohta 51.